

Διαδικτυακή Διάλεξη Π.Δ.Σ., 20.4.2021
«Η πρώτη φάση της μεταρρύθμισης των Δικαστηρίων στην Κύπρο»

Όταν ανέλαβα την Προεδρία του Π.Δ.Σ., η Επιτροπή Νομικών της Βουλής των Αντιπροσώπων είχε ήδη ζητήσει τον Ιούλιο του 2020 όπως τα νομοσχέδια τύχουν περαιτέρω επεξεργασίας από το Υπουργείο Δικαιοσύνης και Δημόσιας Τάξης καθ' ότι προφανώς έκρινε από τις αντιδράσεις του δικηγορικού κόσμου και προφανώς και από το περιεχόμενό τους ότι έπρεπε να επανεξεταστούν.

Η Υπουργός Δικαιοσύνης προχώρησε με τη σύσταση ομάδας διαβούλευσης κάτω από την προεδρία της απαρτιζόμενης από τον Πρόεδρο του Π.Δ.Σ. και εκπροσώπους των τεσσάρων κομμάτων της Επιτροπής Νομικών της Βουλής των Αντιπροσώπων, δηλαδή τον Πρόεδρό της, Γεώργιο Γεωργίου εκ μέρους του ΔΗΣΥ, τον Άριστο Δαμιανού εκ μέρους του ΑΚΕΛ, τον Πανίκο Λεωνίδου εκ μέρους του ΔΗΚΟ και τον Κωστή Ευσταθίου εκ μέρους της ΕΔΕΚ. Στην ομάδα αυτή συμμετείχε ο Γενικός Διευθυντής του Υπουργείου Δικαιοσύνης και υπηρεσιακοί παράγοντες. Οι τελευταίοι ήταν πολύ καλοί γνώστες της μεταρρύθμισης με τα «νομοσχέδια Ιωνά».

Αμέσως μετά την εκλογή μου, συμμετείχα στην πρώτη συνεδρία της Επιτροπής αυτής και κατέθεσα σαν Πρόεδρος του Π.Δ.Σ. έγγραφο με απόψεις που αποσκοπούσαν στο να βελτιώσουν τα νομοσχέδια. Οι απόψεις αυτές εξ υπαρχής έγιναν εκ πρώτης όψεως δεκτές σαν μέρος της νέας προσπάθειας βελτίωσης των τριών νομοσχεδίων. Το βασικό νομοσχέδιο αποσκοπεί στο να τροποποιήσει τον περί Απονομής Δικαιοσύνης (Ποικίλαι Διατάξεις) Νόμο του 1964 ο οποίος θεσπίστηκε μετά την τουρκική ανταρσία και την σκόπιμη αποχώρηση των τουρκοκυπρίων από τα θεσμικά όργανα της δικαιοσύνης ιδιαίτερα από το Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο όπως και το τότε Ανώτατο Δικαστήριο. Είχαν όπως όλοι γνωρίζετε αποχωρήσει και οι ξένοι Πρόεδροι των Δικαστηρίων αυτών.

Για να πληρωθεί το κενό θεσπίστηκε ο περί Απονομής της Δικαιοσύνης (Ποικίλαι Διατάξεις) Νόμος του 1964 δυνάμει των προνοιών του οποίου «συγχωνευθήκαν» το τότε Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο με το Ανώτατο Δικαστήριο (High Court). Ίσως η ορθή μετάφραση των Συνταγματικών προνοιών να ήταν για το High Court, Ανώτερο Δικαστήριο. Επικράτησε όμως η ορολογία Ανώτατο Δικαστήριο. Δημιουργήθηκε λοιπόν ένα νέοειναίο Ανώτατο Δικαστήριο σαν δευτεροβάθμιο το οποίο όμως εξακολούθησε να ασκεί και πρωτοβάθμια δικαιοδοσία δυνάμει προνοιών του Συντάγματος στον τομέα των προνομιακών ιδιαίτερα ενταλμάτων. Είναι αυτό το νομοθέτημα το οποίο κρίθηκε σαν δικαιολογημένο με το δίκαιο της ανάγκης στην απόφαση **Ibrahim**. Δεν επιχειρήθηκε τότε τροποποίηση του Συντάγματος διότι προφανώς η τροποποίηση θα σκόνταφτε σε άλλες συνταγματικές πρόνοιες. Για αυτό το λόγο θεσπίστηκε νομοθεσία η οποία

στην πράξη καθιστούσε την λειτουργία του Συντάγματος εφικτή με την δημιουργία του νέου ενιαίου Ανωτάτου Δικαστηρίου. Τα υπόλοιπα δύο νομοσχέδια αφορούν αναγκαίες και επιμέρους τροποποιήσεις του Συντάγματος και του περί Δικαστηρίων Νόμου ούτως ώστε το κύριο νομοθέτημα, το οποίο τροποποιείται όπως κατωτέρω θα επεξηγήσω, να μπορεί στη πράξη να υλοποιηθεί και λειτουργήσει.

Ακολούθησαν και άλλες συναντήσεις υπό μορφή τηλεδιασκέψεων λόγω πανδημίας αλλά και ζωντανές. Μέσα στο πλαίσιο αυτό των συναντήσεων υπήρξε μία προκαταρκτική συναίνεση επί των νομοσχεδίων τα οποία είχαν προσλάβει μία νέα μορφή ενσωματώνοντας πολύ σημαντικές νέες πρόνοιες σε σχέση με τα αρχικά νομοσχέδια. Να σημειωθεί ότι ο Π.Δ.Σ. προχώρησε στην δημιουργία επιστημονικής ομάδας συμβούλων απαρτιζόμενης από τους συναδέλφους Δρ. Αχιλλέα Αιμιλιανίδη, Καθηγητή Πανεπιστημίου Λευκωσίας και Δρ. Κώστα Παρασκευά, Επίκουρο Καθηγητή Πανεπιστημίου Κύπρου. Για την επεξεργασία των νέων προτάσεων αναπόφευκτα έγινε διαβούλευση και με τον πρώην Υπουργό Δικαιοσύνης κ. Ιωάνη Νικολάου ο οποίος ως γνωστό είχε πρωτοστατήσει στη σύνταξη και κατάθεση των τριών νομοσχεδίων τα οποία εγκρίθηκαν από το Υπουργικό Συμβούλιο περί τον Μάιο 2019 και εν συνεχεία κατατέθηκαν στη Βουλή των Αντιπροσώπων. Τους ευχαριστώ όλους *de profundis* για την ανιδιοτελή προσφορά τους. Έκτοτε έγινε διαβούλευση και με το Ανώτατο Δικαστήριο

Είναι γνωστό ότι ο τότε Γενικός Εισαγγελέας είχε εκφράσει παράπονο ότι δεν είχε γίνει οποιαδήποτε διαβούλευση πέραν από νομοτεχνικό έλεγχο με τον ίδιο για τα τρία αυτά νομοσχέδια αλλά η πληροφόρηση που είχα ήταν ότι διαβούλευση με το Ανώτατο Δικαστήριο ή μέλη του Ανωτάτου είχε γίνει. Το τοπίο ήταν συγχυσμένο κατά πόσον το Ανώτατο Δικαστήριο δεχόταν ή όχι τα νομοσχέδια ως είχαν διαμορφωθεί.

Σε σχέση με τη συμμετοχή στο Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο του Γενικού Εισαγγελέα και δύο δικηγόρων όπως ήταν τότε τα προτεινόμενα νομοσχέδια, ο πρώην Πρόεδρος του Ανωτάτου Δικαστηρίου, κος Στέλιος Ναθαναήλ, σε διαδικτυακή εκδήλωση του Πανεπιστημίου UCLan πριν την αφυπηρέτησή του (Νοέμβριο του 2020), είχε τοποθετηθεί θετικά. Πλην όμως, όταν προσωπικά ανέφερα τούτο εις την νυν Πρόεδρο του Ανωτάτου Δικαστηρίου, κα Περσεφόνη Παναγή, μου ανέφερε ότι ήταν προσωπική άποψη και θέση του τότε Προέδρου του Ανωτάτου Δικαστηρίου κου Στέλιου Ναθαναήλ.

Στις διάφορες επαφές που είχα, εντελώς ανεπίσημες, με Μέλη του Ανωτάτου Δικαστηρίου, είχα διαπιστώσει ότι η σύσταση και δημιουργία Ανωτάτου Συνταγματικού Δικαστηρίου και νέου Ανωτάτου Δικαστηρίου ήταν επιθυμητή από κάποια μέλη του. Επειδή όμως το θέμα δεν είχε ξεκαθαρίσει επιχειρήσα στις προτάσεις μου να διατηρήσω το κέλυφος του υπάρχοντος Ανωτάτου Δικαστηρίου το οποίο θα λειτουργούσε όμως με ένα Ανώτατο Συνταγματικό

Δικαστήριο ξεχωριστό και ένα ξεχωριστό Ανώτατο Δικαστήριο. Το κέλυφος του Ανωτάτου Δικαστηρίου θα διατηρούσε μέσω του προέδρου του όλα τα διοικητικά καθήκοντα που ασκεί σήμερα το Ανώτατο Δικαστήριο.

Μετά την κατάθεση του αρχικού εγγράφου μου στην ομάδα εργασίας στο Υπουργείο Δικαιοσύνης ακολούθησε σύσκεψη στο Προεδρικό Μέγαρο με τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και με την Υπουργό Δικαιοσύνης στους οποίους εξήγησα ότι, κατά τη γνώμη μου και υπό την ιδιότητα μου ως Προέδρου του Π.Δ.Σ. η μεταρρύθμιση έπρεπε να εδράζεται στη φιλοσοφία της εξειδίκευσης. Παρήλθε, όπως χαρακτηριστικά ανέφερα, η εποχή του “jack of all trades and expert is none”. Εξειδίκευση σημαίνει ταχύτητα και ποιότητα. Η φιλοσοφία αυτή έπρεπε να διέπει την μεταρρύθμιση τόσο στα τριτοβάθμια δικαστήρια όσο και στο δευτεροβάθμιο νέο εφετείο αλλά αργότερα στην Β Φάση της μεταρρύθμισης και στα Επαρχιακά Δικαστήρια.

Επίσης εισηγήθηκα ότι δεν θα ήταν ορθό να υπάρξουν οι μεταβατικές μακρές διατάξεις με τις οποίες γινόταν πρόνοια στα υφιστάμενα νομοσχέδια με στόχο ουσιαστικά να αναμένουμε την αφυπηρέτηση δικαστών του Ανωτάτου Δικαστηρίου χωρίς να πληρώνονται τα κενά και όταν θα είχαμε τον προνοούμενο τότε αριθμό δικαστών στην μεταρρύθμιση τότε και μόνον θα μπορούσε να λειτουργήσει πλήρως το μεταρρυθμιστικό πρόγραμμα. Πίστευα και πιστεύω ότι δεν μπορεί να περιμένει άλλο η μεταρρύθμιση και οποιεσδήποτε μεταβατικές ρυθμίσεις δεν είναι επιθυμητό να υπερβαίνουν τους ένα έως δύο μήνες για να δοθεί η ευκαιρία να πληρωθούν οι θέσεις των εφετών και τυχόν νέων δικαστών στην τρίτη βαθμίδα.

Μέσα στο πλαίσιο των συζητήσεων της ομάδας διαβούλευσης στο Υπουργείο Δικαιοσύνης ετέθη θέμα δια τον αριθμό των δικαστών του Ανωτάτου Συνταγματικού Δικαστηρίου. Κρίθηκε ότι επειδή το Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο διαδραματίζει ένα πολύ καίριο και σημαντικό ρόλο στην ομαλή λειτουργία του πολιτεύματος, ο αριθμός θα πρέπει να ήταν ικανός ούτως ώστε οι αποφάσεις να λαμβάνονται με πλειοψηφία τουλάχιστον πέντε μελών και τούτο, παρόλον ότι στο σύνταγμα του 60 η σύνθεση του Ανωτάτου Συνταγματικού Δικαστηρίου ήταν τριμελής και συνεπώς η δεσμεύουσα πλειοψηφία ήταν δύο μόνο μέλη. Για το θέμα αυτό ομοφώνησαν όλα τα κόμματα παρ’ όλες τις επιφυλάξεις μου ότι ο αριθμός των εννέα δικαστών στο Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο είναι αρκετά μεγάλος και πιθανό να μην δικαιολογείται από τον όγκο εργασίας που μελλοντικά αναμένεται ότι θα διεκπεραιώνει το Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο. Με αυτό τον αριθμό των εννέα θα πρέπει, στο πλαίσιο της συμφωνηθείσας νέας δομής των τριτοβάθμιων δικαστηρίων, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας να προχωρήσει με τον διορισμό ακόμα τριών δικαστών εφόσον κρίθηκε ότι το νέο Ανώτατο Δικαστήριο θα πρέπει να απαρτίζεται από επτά δικαστές, δηλαδή τρεις δικαστές οι οποίοι θα εκδικάζουν ποινικές υποθέσεις, τρεις αστικής φύσεως υποθέσεις και ένας ο Πρόεδρος ο οποίος θα μπορούσε να συμμετάσχει σε

οποιαδήποτε από τις δύο συνθέσεις ανάλογα με τις ανάγκες. Η θεωρία ήταν, και αυτό έγινε δεκτό από όλους, ότι θα έπρεπε να έχουμε σε αυτή τη βαθμίδα αυτά τα δύο εξειδικευμένα δικαστήρια. Επιστροφή λοιπόν κατά το πλησιέστερο στο Σύνταγμα του 60, στα δύο δικαστήρια με μεγαλύτερο όμως αριθμό, αντί 7, 16 πλέον.

Στο επίπεδο του Εφετείου, και πάλιν ήταν η θέση μου ότι θα έπρεπε να δημιουργηθούν τουλάχιστον ένα τμήμα για τις ποινικές υποθέσεις, τμήματα για τις αστικές φύσεως υποθέσεις και τμήματα για τις υποθέσεις διοικητικού δικαίου. Αρχικά η άποψη μου ήταν ότι ο αριθμός των 16 εφετών δεν θα ήταν επαρκής εφόσον θα χρειαζόμαστε, όπως είχα υπολογίσει, δύο τμήματα του Διοικητικού Δικαστηρίου, ένα τμήμα για τις ποινικές, δύο τμήματα για τις αστικές υποθέσεις και ένα πρόσθετο τμήμα για τα δικαστήρια ειδικής δικαιοδοσίας. Δηλαδή σύνολο έξι τριμελή τμήματα τουλάχιστον 18 δικαστές συν ένας ο οποίος πάντοτε προστίθεται στο κάθε τμήμα για να συμπληρώνει τυχόν κενά που ήθελαν δημιουργηθεί. Άρα ουσιαστικά άλλοι έξι δικαστές σύνολο 24 δικαστές. Βεβαίως η σκέψη ήταν ότι το εφετείο θα αναλάμβανε ουσιαστικά αν όχι όλες τον μεγαλύτερο όγκο των καθυστερημένων εφέσεων.

Τελικά συμφωνήθηκε ότι θα διατηρήσουμε τον αριθμό των 16 εφετών εφόσον θα επιτυχάνετο μία δίκαιη κατανομή των καθυστερημένων εφέσεων μεταξύ των δύο τριτοβάθμιων δικαστηρίων και του νέου εφετείου. Αυτό έγινε δεκτό από τα μέλη της ομάδας στο Υπουργείο Δικαιοσύνης και Δημόσιας Τάξης και διαμορφώθηκαν αναλόγως τα νομοσχέδια.

Τέλος να σημειώσω ότι, όσον αφορά το Γνωμοδοτικό Συμβούλιο και το Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο δεν υπήρξαν ιδιαίτερες διαφωνίες, συμφωνήθηκαν όμως κάποιες πρόνοιες οι οποίες ήταν κατά τη γνώμη μου απαραίτητες για να συνάδουν και με την έκθεση της Greco.

Όσον αφορά το Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο, κρίθηκε ότι θα έπρεπε, εκτός από τους δικαστές του Ανωτάτου Δικαστηρίου ή αριθμού αυτών, θα έπρεπε να συμμετέχουν και δικαστές από τις υπόλοιπες βαθμίδες οι οποίοι όμως δεν θα καθορίζονται στο νόμο αλλά θα επιλέγονται από την κάθε βαθμίδα. Δηλαδή, το εφετείο θα επέλεγε τον εκπρόσωπό του, οι Πρόεδροι τον εκπρόσωπό τους όπως και οι Ανώτεροι Επαρχιακοί, οι απλοί επαρχιακοί και δικαστές της ειδικής δικαιοδοσίας.

Επίσης συμφωνήθηκε από πολλούς ότι, ο δεύτερος δικηγόρος πέραν του Προέδρου του Παγκυπρίου δεν ήταν ανάγκη να έχει 25ετή πείρα αλλά μπορούσε να έχει 12ετή πείρα το απαραίτητο προσόν για διορισμό σε ανώτατη δικαστική θέση.

Στα νομοσχέδια μπήκαν πρόνοιες ότι:

(1)Θα έπρεπε να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στην αναγκαιότητα εμπλουτισμού του δικαστικού σώματος από δικηγόρους και

(2) ότι για πλήρωση των θέσεων στα τμήματα του Εφετείου και στα δύο δικαστήρια στο τριτοβάθμιο επίπεδο οι δικαστές θα έπρεπε να έχουν την απαραίτητη ακαδημαϊκή και πρακτική πείρα στον τομέα τους.

Επίσης ήταν η θέση μου ότι τα τμήματα θα έπρεπε να καθορίζονται δια νόμου και όχι δια κανονισμών που εκδίδονται από το Ανώτατο Δικαστήριο.

Αυτή περίπου ήταν και η τελική μορφή των νομοσχεδίων τον Ιανουάριου του 2021. Σε σχέση με τα αρχικά Νομοσχέδια «Ιωνά» επήλθαν σημαντικές αλλαγές στις οποίες αναφέρθηκα πιο πάνω και συνοψίζω για χάριν πληρότητας ως εξής:

- (1) Τα νέα νομοσχέδια προνοούν για άμεση εφαρμογή των βασικών πτυχών τους και συγκεκριμένα από 1.9.2021 του νέου Εφετείου και Ανώτατου Συνταγματικού και Ανώτατου Δικαστηρίου.
- (2) Ο αριθμός των δικαστών στο Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο αυξάνεται σε 9 και στο Ανώτατο Δικαστήριο σε 7, σύνολο 16.
- (3) Τα προνομιακά εντάλματα θα χειρίζεται πλέον το νέο Εφετείο.
- (4) Η δικαιοδοσία του Ναυτοδικείου περιέρχεται πλέον στα Επαρχιακά Δικαστήρια, Προέδρων.
- (5) Εφέσεις κατά ενδιάμεσων αποφάσεων (εκτός για διατάγματα) θα εκδικάζονται στο Εφετείο από ένα δικαστή του Εφετείου.
- (6) Αναβιώνει με κάποιους περιορισμούς το άρθρο 144 του Συντάγματος.
- (7) Καθορίζεται ρητά η αναγκαιότητα στους διορισμούς δικαστών στις ανώτερες βαθμίδες της δικαιοσύνης εμπλουτισμού του σώματος με προσοντούχους δικηγόρους.
- (8) Τα τμήματα του Εφετείου (τρία) καθορίζονται στο νόμο (δηλαδή Διοικητικά, Ποινικά, Αστικά με 16 εφέτες, δύο διοικητικά, τρία αστικά και ένα ποινικό τμήμα.
- (9) Στο Γνωμοδοτικό Συμβούλιο η σύνθεση του αλλάζει ανάλογα με το αν θα συστήνει δικαστές για το Ανώτατο Συνταγματικό ή για το Ανώτατο.
- (10) Γίνεται συγκεκριμένη κατανομή υποθέσεων μεταξύ των τριτοβάθμιων δικαστηρίων και του νέου Εφετείου, ιδε κατωτέρω για λεπτομέρειες.
- (11) Στο Δικαστικό Συμβούλιο συμμετέχουν μόνο ο Πρόεδρος του Π.Δ.Σ. και ο Γενικός Εισαγγελέας, εισήγηση η οποία προτάθηκε για να αρθούν οι επιφυλάξεις του νυν Ανωτάτου Δικαστηρίου.
- (12) Σε όλες τις βαθμίδες καθορίζεται ότι οι δικαστές πρέπει να έχουν τα απαραίτητα ακαδημαϊκά προσόντα και πείρα σε σχέση με την δικαιοδοσία που θα ασκήσουν.

Τα κόμματα βεβαίως όπως και ο Π.Δ.Σ. επιφυλάχθηκαν για τις τελικές τους τοποθετήσεις ενώπιον της αρμόδιας Επιτροπής, της Επιτροπής Νομικών της Βουλής των Αντιπροσώπων.

Εισηγήθηκα τότε στην Υπουργό Δικαιοσύνης ότι τα τρία νομοσχέδια έπρεπε να σταλούν άμεσα στη Νομική Υπηρεσία για τυχόν νομική επεξεργασία αλλά χωρίς καθυστερήσεις στην Επιτροπή Νομικών της Βουλής και εκεί να ακουστούν και οι απόψεις του Ανωτάτου Δικαστηρίου. Η επιλογή η οποία έγινε όμως ήταν διαφορετική δηλαδή, στάλισαν τα τρία νομοσχέδια στο Ανώτατο Δικαστήριο για απόψεις του Ανωτάτου Δικαστηρίου και εκεί είναι που παρατηρήθηκε και η καθυστέρηση γιατί τελικά τις απόψεις του Ανωτάτου Δικαστηρίου τις είχαμε τον Μάρτιο μετά την πάροδο δύο μηνών. Είχαν προφανώς γίνει κάποιες συσκέψεις στο Προεδρικό στη παρουσία του Γενικού Εισαγγελέα, Υπουργού Δικαιοσύνης και μελών το Ανωτάτου Δικαστηρίου, ανταλλάγησαν απόψεις αλλά δεν είχε κληθεί ο Π.Δ.Σ. αλλά ούτε και τα μέλη της Επιτροπής Νομικών για να συμμετάσχουν παρά μόνο στις δύο τελευταίες συσκέψεις οι οποίες έλαβαν χώραν τον Μάρτιο του 2021.

Στη πρώτη σύσκεψη δεν συμμετείχα γιατί είχα αμφιβολίες κατά πόσον είχα έλθει σε επαφή με κρούσμα κορωνοϊού αλλά συμμετείχα στη δεύτερη. Έτυχα όμως πλήρους ενημέρωσης από τον Αντιπρόεδρο, Γιώργο Χριστοφίδη και Νικόλα Τσαρδελή Γραμματέα οι οποίοι συμμετείχαν στην πρώτη σύσκεψη στο Προεδρικό.

Στην πρώτη συνεδρία στη παρουσία του Προέδρου του Π.Δ.Σ. και των Μελών της Επιτροπής Νομικών της Βουλής των Αντιπροσώπων, κατατέθηκαν δύο έγγραφα από τους δικαστές του Ανωτάτου Δικαστηρίου. Το πρώτο έφερε τα ονόματα στο τέλος πέντε μελών του Ανωτάτου Δικαστηρίου και το άλλο σαν έγγραφο προφανώς των υπολοίπων μελών του Ανωτάτου Δικαστηρίου των οκτώ, τα οποία έγραφαν και εξέφραζαν διαφορετική φιλοσοφία και απόψεις. Οι μεν πέντε υποστήριζαν την μεταρρύθμιση και την δημιουργία δύο ξεχωριστών δικαστηρίων σε τριτοβάθμιο επίπεδο οι υπόλοιποι όμως υποστήριζαν την διατήρηση του ενός ενιαίου Ανωτάτου Δικαστηρίου. Οι πέντε υποστήριζαν ότι ο συγκεντρωτισμός της δικαστικής εξουσίας σε ένα Ανώτατο Δικαστήριο δεν είναι επιθυμητός. Προφανώς αφουκραζόμενοι την κοινωνία αλλά και την εμπειρία που είχε αποκτηθεί όλα αυτά τα χρόνια. Οι οκτώ υποστήριζαν ότι με την δημιουργία του Εφετείου, την εισαγωγή του e-justice και των νέων κανόνων της πολιτικής δικονομίας αντιμετωπίζεται επαρκώς το θέμα των καθυστερήσεων και ότι στην Κύπρο όπως και στην Αγγλία και σε χώρες κοινοδικαίου στην ανώτατη βαθμίδα λειτουργεί ένα ενιαίο δικαστήριο μόνο.

Επειδή δεν υπήρξε κατάληξη, ο Πρόεδρος συγκάλεσε και δεύτερη συνεδρία στην οποία είχα συμμετοχή και στην οποία συμμετείχαν εκ μέρους του Ανωτάτου Δικαστηρίου ο δικαστής Λεωνίδας Παρπαρίνος και Αντώνης

Λιάτσος εκπροσωπόντας τις δύο σχολές του Ανωτάτου Δικαστηρίου. Την πλειοψηφούσα και την μειοψηφούσα αντίστοιχα.

Στο πλαίσιο της συνεδρίας αυτής διεφάνη ότι, ανεξαρτήτως των επιφυλάξεων οι οποίες παρέμεναν εκ μέρους του Ανωτάτου Δικαστηρίου για την διατήρηση ενός ενιαίου Ανωτάτου Δικαστηρίου, το θέμα αυτό είναι θέμα της πολιτείας και δεν τίθεται θέμα συνταγματικότητας των νέων ρυθμίσεων επί τούτου. Όμως, για το θέμα συμμετοχής του Γενικού Εισαγγελέα και δικηγόρων στο Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο ετέθη προβληματισμός για την συνταγματικότητα της πρόνοιας. Πολύ σημαντικό ότι άλλες σημαντικές πρόνοιες όπως η αναβίωση του άρθρου 144 με κάποιους περιορισμούς έγιναν δεχτές από το Ανώτατο Δικαστήριο.

Είναι σημαντικό να τονίσω ότι και σε αυτές τις συνεδρίες συμμετείχαν τα μέλη της Επιτροπής Νομικών της Βουλής των Αντιπροσώπων και στη λήξη της τελευταίας συνεδρίας ελέχθη από τον κ. Γεωργίου ότι θα τροchioδρομούσε άμεσα την συζήτηση ενώπιον της Επιτροπής και παραπομπή του θέματος σαν επείγον στην ολομέλεια για ψήφιση.

Είναι επίσης γεγονός ότι το ΑΚΕΛ επεφυλάχθη να τοποθετηθεί όταν και εφόσον θα είχε ενώπιον του τα τελικά νομοσχέδια και ήγειρε κάποιες επιφυλάξεις για τα χρονικά πλαίσια.

Ακολούθησαν οι συναντήσεις στην Επιτροπή Νομικών της Βουλής των Αντιπροσώπων. Στη πρώτη συνάντηση παρέστη η Πρόεδρος του Ανωτάτου Δικαστηρίου και ο Αντώνης Λιάτσος. Είχαν σταλεί τα δύο έγγραφα με τις επιφυλάξεις του Ανωτάτου Δικαστηρίου για την δομή και την συμμετοχή των δικηγόρων στο Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο όμως η εντύπωση η οποία δημιουργήθηκε ήταν ότι η μεταρρύθμιση έπρεπε να προχωρήσει χθες και παρόλες τις επιφυλάξεις για την δομή τα νομοσχέδια, εφόσον η πολιτεία αποφάσισε να προχωρήσει, θα μπορούσαν να προχωρήσουν όμως με τον κίνδυνο όσον αφορά την συμμετοχή των δικηγόρων για τα θέματα της συνταγματικότητας.

Στη δεύτερη συνεδρία η οποία ακολούθησε παρουσιάστηκε μόνο η Πρόεδρος του Ανωτάτου Δικαστηρίου η οποία επανέλαβε τις θέσεις της και καταχώρησε όμως μία δήλωση η οποία κατά τη γνώμη μου άφηνε να νοηθεί ότι η μεταρρύθμιση θα μπορούσε να προχωρήσει ανεξαρτήτως των επιφυλάξεων. Ακολούθησε στην απουσία της (εκτός για το προοίμιο του βασικού νόμου) η κατ' άρθρον συζήτηση των τριών νομοσχεδίων. Οι εκπρόσωποι των κομμάτων υπέβαλαν τις προτάσεις τους και εισηγήσεις τους τόσο για το προοίμιο όσο και για συγκεκριμένες πρόνοιες των νομοσχεδίων. Διατύπωσα κάποιες επιφυλάξεις για κάποια άρθρα. Όμως δόθηκε η εντολή στην Υπουργό ουσιαστικά να επανέλθει με τα τελικά κείμενα που ήταν και το προϊόν της τελικής κατ' άρθρο συζήτησης των νομοσχεδίων. Να αναφέρω επίσης ότι μετά

τις συσκέψεις στο Προεδρικό, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας απηύθυνε έκκληση στον Π.Δ.Σ. δια μέσω μου να μην επιμένουμε στη συμμετοχή δύο δικηγόρων στο Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο αλλά να περιοριστούμε μόνο στον Πρόεδρο του Π.Δ.Σ. και δια τον σκοπό αυτό επικοινωνήσε και με την Πρόεδρο του Ανωτάτου Δικαστηρίου με την παράκληση να μην εγείρει το θέμα περί πιθανής συνταγματικότητας εφόσον πρόκειται όπως χαρακτηριστικά της ανέφερε για ένα μόνο ψήφο στους 14.

Να σημειώσω επίσης ότι έγινε και διαβούλευση στην οποία κλήθηκα να συμμετάσχω στο ίδιο το Ανώτατο Δικαστήριο στην αίθουσα συνεδριάσεων όπου το Ανώτατο Δικαστήριο δια της Προέδρου αυτού, Αντώνη Λιάτσου και Λεωνίδα Παρπαρίνου υπέβαλαν συγκεκριμένες προτάσεις για συγκεκριμένα άρθρα επί των νομοσχεδίων οι οποίες προτάσεις υιοθετήθηκαν από το Υπουργείο Δικαιοσύνης. Από άποψης του Π.Δ.Σ. για σκοπούς εξεύρεσης τελικής συναίνεσης δεν έφερα ένσταση γιατί δεν θεωρούσα ότι ήταν ουσιώδους σημασίας οι εισηγήσεις του Ανωτάτου Δικαστηρίου που να συνεπάγοντο την αρνητική στάση του Π.Δ.Σ. στο πακέτο της μεταρρύθμισης.

Μεταξύ άλλων έγινε εισήγηση στο Γνωμοδοτικό Συμβούλιο εάν επρόκειτο για διορισμό στο Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο να συμμετέχουν μόνο δικαστές του Ανωτάτου Συνταγματικού Δικαστηρίου και εάν επρόκειτο για διορισμό στο Ανώτατο Δικαστήριο να συμμετέχουν μόνο δικαστές του Ανωτάτου Δικαστηρίου. Για το Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο έγινε η εισήγηση αντί να συμμετέχουν επιλεγέντες «της οικογένειας των δικαστών» από τη βαθμίδα τους να καθορίζονται δια νόμου. Όπως π.χ. ο Πρόεδρος του Εφετείου, ο Πρόεδρος της Ένωσης Δικαστών κλπ.

Ζητήθηκε να απαλειφθεί η πρόνοια για συμμετοχή των δικηγόρων, κάτι το οποίο δεν δέχθηκα αλλά, όπως ανέφερα δέχθηκα να περιοριστεί μόνο στον Πρόεδρο του Π.Δ.Σ. σαν συναινετική λύση προκειμένου να αρθούν οι επιφυλάξεις περί συνταγματικότητας της πρόνοιας. Ζητήθηκε επίσης να απαλειφθεί η πρόνοια ότι το Δικαστικό Συμβούλιο θα λαμβάνει υπόψη του όπως και το Γνωμοδοτικό την αναγκαιότητα εμπλουτισμού του Δικαστικού Σώματος με έμπειρους δικηγόρους. Δεν αποδέχθηκα. Σχημάτισα την εντύπωση ότι αυτό έγινε τελικά δεχτό.

Τούτων λεχθέντων είχε σχηματιστεί θα έλεγα η εντύπωση τόσο σε μένα όσο και στο Υπουργείο αλλά και στα μέλη του Π.Δ.Σ. που συμμετείχαν στη συνεδρία του Προεδρικού ότι, ανεξαρτήτως των επιφυλάξεων, θα μπορούσε να προχωρήσει η μεταρρύθμιση από όλους σαν το προϊόν συναίνεσης και το μόνο πρόβλημα το οποίο υπήρχε ήταν το θέμα της συμμετοχής των δικηγόρων στο Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο. Η απόφαση του Συμβουλίου του Π.Δ.Σ. κατά πλειοψηφία ήταν ο Π.Δ.Σ. να επιμένει στη θέση αυτή.

Κατά την πρώτη συνεδρία της Επιτροπής Νομικών της Βουλής των Αντιπροσώπων εξήγησα γιατί κατά τη γνώμη μου δεν είναι αντισυνταγματική η ρύθμιση αυτή καθ' ότι:

- (1) Προνοείτο ανάλογη πρόνοια με συμμετοχή δικηγόρου στο Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο και του Γενικού Εισαγγελέα ο οποίος επιλέγεται σε τακτά διαστήματα κα παρέπεμψα στο άρθρο 10 του Νόμου του 1964 πριν την τροποποίησή του.
- (2) Αναφέρθηκα στην απόφαση **Κούρρης** του Ανωτάτου Δικαστηρίου όπου ήδη το Ανώτατο Δικαστήριο στην απόφασή του, παρόλον ότι διατυπώνει την άποψη ότι είναι επιθυμητό το Δικαστικό Συμβούλιο να απαρτίζεται από δικαστές έκρινε συνταγματική την πρόνοια αυτή του άρθρου 10.
- (3) Παρέπεμψα επίσης στο αντίστοιχο όργανο διορισμού δικαστών στην Αγγλία όπου επί συνόλου 14 μελών, οι επτά δεν είναι δικαστές, ο δε Πρόεδρος της Επιτροπής δεν είναι καν δικαστής και ότι συμμετείχαν σε αυτό πέντε πολίτες και δύο δικηγόροι.
- (4) Εισηγήθηκα ότι είναι επιθυμητό οι προαγωγές και οι διορισμοί να μην γίνονται πίσω από κλειστές πόρτες αλλά να υπάρχει περισσότερη διαφάνεια και να μην δίδεται η εντύπωση της ημετεροκρατίας, cronysism γιατί όπως διαπιστώνει και η Greco όπου το σώμα διορισμού και προαγωγών απαρτίζεται μόνο από δικαστές ελλοχεύουν αυτοί οι κίνδυνοι, δηλαδή να δημιουργούνται «κλίκες» και τελικά να διορίζονται ή να προάγονται οι ημέτεροι την μία φορά και οι ημέτεροι των υπολοίπων την άλλη φορά κ.ο.κ.
- (5) Τέλος ανέφερα ότι, δεν τίθεται θέμα αντισυνταγματικότητας γιατί η όλη μεταρρύθμιση και αυτή του 1964, αυστηρώς ομιλούντες, συγκρούεται με τις συνταγματικές πρόνοιες αλλά κατέστη αναγκαία και διασώθηκε με το δίκαιο της ανάγκης άρα δεν μπορεί να γίνεται επιλεκτικά αναφορά στο ότι κάποιες πρόνοιες είναι αντίθετες με το σύνταγμα και κάποιες άλλες να εγκρίνονται με το δίκαιο της ανάγκης. Όλο το πακέτο συνολικά δικαιολογείται με το δίκαιο της ανάγκης.

Οφείλω να τονίσω ότι τα τρία νομοσχέδια είναι νομοσχέδια τα οποία έτυχαν της έγκρισης της εκτελεστικής εξουσίας του Υπουργικού Συμβουλίου, του Προέδρου της Δημοκρατίας, του Γ.Ε. και του Π.Δ.Σ. σαν συναινετικά και το προϊόν της διαβούλευσης που εξήγησα και το γνωρίζω από πρώτο χέρι τουλάχιστον από τις 15 Οκτωβρίου. Δεν νομίζω να μπορεί να τεθεί θέμα ότι δεν έγινε η απαραίτητη εργασία ή προεργασία ή μελέτη.

Επίσης να τονίσω ότι στον Π.Δ.Σ. έγινε δημόσια η διαβούλευση αλλά οφείλω να πω ότι η ανταπόκριση των μελών μας δεν ήταν ιδιαίτερα μαζική. Φρόντισα από την πρώτη κιόλας ημέρα τον επαφών και διαβουλεύσεων μου να δημοσιοποιώ με αναρτήσεις στη ιστοσελίδα του Π.Δ.Σ. όλα τα έγγραφα και όλες τις απόψεις που πήρα από τους συναδέλφους μου. Όλοι οι δικηγόροι

είχαν πρόσβαση στην πορεία των διαβουλεύσεων και προόδου των εργασιών και μετεξέλιξης των διαφόρων νομοσχεδίων αλλά ακόμη και στις απόψεις οι οποίες κατατέθηκαν από τους δικηγόρους. Η ανταπόκριση προήλθε από καμιά δεκαπενταριά δικηγόρους με διάφορες εισηγήσεις. Λίγοι ήταν εκείνοι οι οποίοι απέρριπταν συνολικά την μεταρρύθμιση. Η πλειοψηφία ευνοούσε την μεταρρύθμιση και δεν μπορώ παρά να θεωρήσω ότι η έλλειψη μαζικής αντίδρασης επ' αυτής μάλλον είναι προς την κατεύθυνση έγκρισης της μεταρρύθμισης. Το θέμα επίσης παραπέμφθηκε και στην Επιτροπή Μεταρρύθμισης του Π.Δ.Σ. χωρίς αρνητικές απόψεις εν γένει. Επιφυλάξεις, ασφαλώς και επιμέρους τοποθετήσεις μπορεί να έχουν όλοι οι συνάδελφοι. Εξάλλου είναι στη φύση μας να συζητούμε θέματα και να εκφράζουμε απόψεις. Όμως έχω την εντύπωση ότι κάπου θα πρέπει οι συζητήσεις να έχουν τουλάχιστον ένα τέλος για να προχωρούμε μπροστά διαφορετικά τίποτε δεν θα γίνεται, τίποτα δεν θα προχωρεί και τα πάντα θα είναι υπό αίρεση και συζητήσεις.

Η αναγκαιότητα δημιουργίας δύο δικαστηρίων στην ανώτατη βαθμίδα είχε διαπιστωθεί και από το ίδιο το Σύνταγμα του 60. Όπως υπέδειξα και στην Πρόεδρο του Ανωτάτου Δικαστηρίου αλλά και με άρθρο μου το οποίο δημοσιεύθηκε στην ιστοσελίδα «Δικαιοσύνη» και στο οποίο σας παραπέμπω, στον τομέα του δημόσιου δικαίου η Κύπρος εφαρμόζει το Ηπειρωτικό Δίκαιο και τούτο αφορά και την δομή της ύπαρξης, δηλαδή κατ' αντιστοιχία της Ελλάδος, Αρείου Πάγου και Συμβουλίου της Επικρατείας, Αυτές είναι οι ιδιαιτερότητες του Κυπριακού Συντάγματος τις οποίες δέχθηκε με νομολογία του ήδη το Ανώτατο Δικαστήριο. Άρα δεν μπορούμε να παίρνουμε το αγγλοσαξωνικό μοντέλο του ενιαίου Ανωτάτου Δικαστηρίου της Αγγλίας ενιαίο για όλα τα δίκαια και όλους τους τομείς και να το μεταφέρουμε στην Κύπρο. Υπάρχουν και άλλα επιχειρήματα τα οποία δεν θα αναπτύξω τώρα. Θα ασχοληθούν ίσως οι άλλοι συνάδελφοι στην πορεία.

Η κατάληξη είναι βεβαίως γνωστή. Τα κόμματα της αντιπολίτευσης ΑΚΕΛ, ΔΗΚΟ, ΕΔΕΚ δεν συμφώνησαν με την παραπομπή του θέματος στην Ολομέλεια επικαλούμενο διάφορους λόγους μεταξύ άλλων και ότι χρειάζεται περαιτέρω διαβούλευση. Αν με αυτό εννοούν ότι η μεταρρύθμιση θα γίνει μόνο και όταν το Ανώτατο Δικαστήριο συμφωνήσει με όλες τις πρόνοιες των νομοσχεδίων θα έχουμε πρόβλημα. Δεν είναι όμως αυτή η εντύπωση που έχω αποκομίσει μέχρι σήμερα από τις επαφές που είχα με τα μέλη της Επιτροπής Νομικών. Νομίζω για τα θέματα του διαχωρισμού των δύο δικαστηρίων υπάρχει η βασική συναίνεση όπως και για τη συμμετοχή των δικηγόρων στο Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο.

Τα διαδικαστικά θέματα τα οποία έχουν εγερθεί νομίζω θα μπορούσαν να υπερσκελιστούν εφόσον το σώμα θα ήταν ομόφωνο επί τούτου όπως εξάλλου είχε γίνει και στο παρελθόν και σε άλλες περιπτώσεις. Πολύ φοβούμαι ότι έχουν επικρατήσει δυστυχώς πολιτικές θέσεις που έχουν να κάνουν με το

προεκλογικό αγώνα. Σαν Π.Δ.Σ. είχαμε προειδοποιήσει και με σχετική ανακοίνωσή μας αλλά και με άρθρο μου που δημοσιεύθηκε στον τύπο ότι η μεταρρύθμιση έπρεπε και θα πρέπει να μείνει εκτός της δίνης του προεκλογικού και της κομματικής αντιπαράθεσης.

Βρισκόμαστε σε πολύ οριακό σημείο και αν η μεταρρύθμιση περνούσε θα λειτουργούσε το Εφετείο τον Σεπτέμβριο και θα εκδίκαζε το κομμάτι που του αναλογεί δυνάμει των νομοσχεδίων, δηλαδή όλες τις εφέσεις που καταχωρήθηκαν 1.1.17 και έπειτα εκτός των αναθεωρητικών εφέσεων που αποφασίστηκαν με μονομελή σύνθεση του Ανωτάτου Δικαστηρίου, οι οποίες θα αποφασιστούν από το Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο όπως και εφέσεις από αποφάσεις προνομιακών ενταλμάτων με μονομελή σύνθεση του Ανωτάτου Δικαστηρίου οι οποίες θα αποφασιστούν από το νέο Ανώτατο Δικαστήριο σε τριμελή σύνθεση. Οι εφέσεις οι οποίες εκκρεμούν μέχρι 31.12.2016 θα εκδικασθούν από το νέο Ανώτατο Δικαστήριο. Ουσιαστικά, θα είχαμε 16 δικαστές του νέου τριτοβάθμιου δικαστηρίου και 16 δικαστές του Εφετείου, σύνολο 32, να επιληφθούν των καθυστερημένων εφέσεων, περίπου 4.700 από την 1.9.2021. Αναμένεται ότι θα εκδικάζοντο σε μία περίοδο τριών περίπου ετών. Να σημειώσω ότι ένας μεγάλος αριθμός εφέσεων από ενδιαμέσες αποφάσεις θα μπορούν να διεκπεραιωθούν από μονομελή σύνθεση είτε στο Ανώτατο νέο Δικαστήριο είτε στο νέο Εφετείο. Αυτές μπορεί να συμποσουνται σε περίπου πάνω των 1000 υποθέσεων άρα η εκδίκασή τους θα γίνεται άμεσα και με ταχύτητα χωρίς να δεσμεύονται τριμελή εφετεία για να αποφασιστούν τα θέματα. Εάν είχε αποφασισθεί, κρίναμε στην πορεία ότι ο καταμερισμός δεν ήταν δίκαιος και ότι θα μπορούσε να αναλάβει ακόμα κάποιο μεγαλύτερο αριθμό το Ανώτατο και Ανώτατο Συνταγματικό, θα μπορούσαμε να τροποποιήσουμε εκ νέου το Νόμο ή ακόμη να προσθέσουμε ακόμα δύο δικαστές στο Εφετείο. Πολύ σημαντικό ήταν όμως να ξεκινήσουμε. Δυστυχώς δεν το πετύχαμε αυτό και τώρα βρισκόμαστε μπωρό να πω στο άγνωστο. Πιο συγκεκριμένα, η κατανομή την οποία εισηγήθηκε το Ανώτατο Δικαστήριο και εμπεριέχεται σε έγγραφο του ΥΔΔΤ που στάληκε με το τελικό πακέτο τον Απρίλιο του 2021 έχει ως εξής:

«Εκκρεμούσες εφέσεις ενώπιον του Ανωτάτου Δικαστηρίου

Σύμφωνα με ενημέρωση των Μελών του Ανωτάτου Δικαστηρίου στη συνάντηση της Ομάδας Μεταρρύθμισης, που πραγματοποιήθηκε στο Προεδρικό Μέγαρο στις 22 Μαρτίου 2021, οι εκκρεμούσες εφέσεις ενώπιον του Ανωτάτου κατά εκείνη την ημερομηνία είχαν ως ακολούθως:

- (1) Ποινικές εφέσεις - 231
- (2)(α) Αναθεωρητικές εφέσεις που εκδικάστηκαν από Δικαστή του Ανωτάτου Δικαστηρίου - 176

- (β) Αναθεωρητικές εφέσεις που εκδικάσθηκαν από Δικαστή του Διοικητικού Δικαστηρίου - 738
(3) (α) Πολιτικές εφέσεις - 3498 (2359 κατά τελικών αποφάσεων και 1139 επί ενδιάμεσων αποφάσεων)
(β) Εφέσεις κατά αποφάσεων Ναυτοδικείου - 60.

Οι υποθέσεις δευτεροβάθμιας πολιτικής δικαιοδοσίας διαχωρίστηκαν σε αυτές που καταχωρήθηκαν μέχρι την 31.12.2016, που είναι 861 τελικές αποφάσεις και 399 ενδιάμεσες, και οι οποίες σύμφωνα με τα νομοσχέδια συνεχίζονται και αποπερατώνονται από το Ανώτατο Δικαστήριο, και στις υποθέσεις που καταχωρήθηκαν από την 1.1.2017 και εντεύθεν, που είναι 1498 τελικές αποφάσεις και 740 ενδιάμεσες, οι οποίες σύμφωνα με τα νομοσχέδια μεταβιβάζονται στο Εφετείο προς διεξαγωγή της ακροαματικής διαδικασίας και έκδοση αποφάσεως.

Τα μέλη του Ανωτάτου Δικαστηρίου τόνισαν επίσης το γεγονός ότι το ΑΔ θα λειτουργεί με δύο συνθέσεις, έχοντας και άλλα πρόσθετα καθήκοντα, ενώ το Εφετείο θα λειτουργεί με τρεις συνθέσεις, χωρίς άλλα ουσιαστικά καθήκοντα.»

Η εκτίμησή μου είναι ότι, πριν το Φθινόπωρο 2021 είναι πολύ δύσκολο πλέον να επανέλθει το θέμα της μεταρρύθμισης στη Βουλή και είναι επίσης εκτίμησή μου ότι θα έχουμε και νέες πλέον συζητήσεις, νέες διαβουλεύσεις και αν όλα πάν καλά μάλλον το 2022, το δεύτερο εξάμηνο, αναμένεται να έχουμε την μεταρρύθμιση στη δικαιοσύνη όποια και αν είναι η τελική μορφή αυτής.

Δυστυχώς χάσαμε μία ευκαιρία. Θα προστεθούν στο backlog και νέες υποθέσεις πλέον. Είναι αμφίβολο πλέον αν θα έχουμε μία δεύτερη τόσο καλή ευκαιρία. Αν η μεταρρύθμιση περνούσε, οι εφέσεις μας θα διοριζόντουσαν άμεσα πλέον για διεκπεραίωση. Επιπρόσθετα θα μπορούσαμε να επικεντρωθούμε στη Β Φάση της μεταρρύθμισης στα Επαρχιακά. Προσωπικά απέστειλα δύο επιστολές στους αρχηγούς των κομμάτων ζητώντας την ψήφιση της μεταρρύθμισης τώρα.

Σαν Π.Δ.Σ. δεν θα υποστείουμε τη σημαία ανεξαρτήτως της απογοήτευσης θα συνεχίσουμε και εντατικοποιήσουμε τις προσπάθειές μας τώρα με τη νέα Βουλή πλέον.

Δρ. Χρίστος Κληρίδης
Πρόεδρος
Π.Δ.Σ.
20.4.2021

